

JURNAL

PENTRU PESPÎNDIREA ÎNTINȚELORĂ NATURALE ȘI ESAKTE, ÎN TOATE CLASELE

Pedięeată

BCU Cluj / Central de University Library Cluj
 PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№ 6.

(Anul al patrulea)

București

15 Februarie, 1859.

Кориндереа: Нероцѣ къ пѣрѣ де омѣ.— Архивалѣра.— Despre znil arbori istorici culeștri.

Нероцѣ къ пѣрѣ де омѣ.

Pară se găsește în Natură lăcrăși d'o
 trăiniție atită de mare ca pѣrălă omălă.
 Toate cele-lalte pѣrăi ale corpălăi nostră,
 kindă le depărtămă din corpă, fiindă corpălă
 viă saă mortă, să strikă kăpind, pe kindă pѣră
 rămăne mălă limpă separată din corpă și nă'i
 pasă nimikă; totă pѣstrează trăiniția lă. S'a
 găsită în mormintele epințiene, pѣră care a
 rămasă acolo mi de ani; kă toate ačestea, kindă
 'lă a skosă 'lă a găsită în stape foarțe bănă și
 trăinikă, niči skimbălă în koloare. Șnă lăkră
 kăriosă este kă, kindă pѣră este limă de corpă,
 nă este ama de trăinikă și de dărabăle. Este
 mlăstă kă întipăstărea și nekază albeskă kăpindă
 pѣră omălă, apoi kindă pѣră s'aă albită, este
 znă semnă kă s'a slăbită. Dapă sintă niște

dărepi morale adinči, niște anxietăți care
 trămenteză atită sflătelă omălă, în kiț s'a
 vzbăiț kă în pășine zile s'a albită pѣră.

În raportălă koloare, găsimă natră felăși
 de pѣră, adikă: pѣră bălană, roșă, oakesă și
 negră. Anatomia a arătată kă obserbindă pѣră
 prin mikroskopă, vedemă kă seamălă kă znă
 mikă cilindră făkălă de stikă și zmpălă k'o
 materie grasă. Dăne koloarea ačestei materii,
 se arată și koloarea pѣrălă; dakă materia
 este oakesă saă negră, pѣrălă s'arată opă
 kastaniă opă negră; dakă ačeastă materie este
 galbenă, pѣrălă este băndă (bălană) saă ro-
 șă. Apoi kimia a arătată kă koloarea ačestei
 materii a pērioră este determinată prin kăl-
 țimca de kărbună saă de păcioasă; adekă dakă

materiea este bogată în cărbuni, s'aratъ neagrъ ші dakъ este bogată în пвсіоастъ, s'aratъ blondъ саѣ рошіс. Eatъ ла че съ pedъче mindpiea znei dame кз пърѣ negръ: ла знѣ dramъ саѣ доъ де кървзні маі мѣлѣ, каре Natъpa a пѣсѣ в пърѣ еі ші kindѣ о blondъ pesfirъ пърѣлѣ еі стръ-лзчіндѣ паркъ ка fire d'арѣ, iarѣ нз face алѣ нимикѣ де кілѣ не aratъ кѣтъцimea mare де пвсіоастъ кз каре Natъpa a inzestratѣ ornamentѣлѣ капѣлѣ сѣѣ. Eatъ ла че deslзzigne не адъче analiza anatomікѣ а frъmъsegeі корпѣлѣі nostpъ!

Знѣ savantѣ германѣ а авѣлѣ рѣдаре (ші пѣмаі знѣ германѣ poate съ айѣ о asemenea рѣдаре ші flegмъ) ші а пѣмѣратѣ періі ла мѣлѣ капете blonde, oakеше ші negре ші eatъ кз че а гѣsitѣ. А гѣsitѣ кз капете blonde аѣ кіте 140 мії де пері; капете кз пері kastanіі аѣ 109 мії пері, челе negре аѣ 102 мії ші челе рошіі аѣ 88 мії пері. Aчeastъ impredzpare кз oamenіі кз пърѣ negрѣ аѣ маі пѣціні пері в кап де кілѣ чеі кз пърѣ бланѣ, не espікѣ де че vedemъ маі мѣлці плешѣвѣ ла по-пѣл кз пърѣ negрѣ, де кілѣ ла чеі кз пърѣ бланѣ; кѣчї капетеле negре н'аѣ мѣлѣ сѣ nearzъ ші кспіндѣ се fakѣ плешѣве.

Dr. Prіchard а арѣtatѣ кз чеа маі mare parte а локзиторі.лорѣ пѣмінѣлѣі, аѣ пърѣ oakешѣ саѣ negрѣ ші кз пѣмаі в знеле цѣрі nordіche але Европел, oamenіі аѣ пърѣ blondѣ. Oamenіі блонзі де nordѣлѣ Americel, аѣ venitѣ аколо totѣ де ла Европа.

Черчетѣрїле etnologicе (despre Natъpa diferitelorѣ повѣл) аѣ арѣtatѣ кз градѣлѣ 48 алѣ лѣцїмеі nordіche, formeazъ хотарѣлѣ meridionalѣ pentрѣ пърѣ blondѣ; кѣчї тоці повѣлї, каре аѣ пърѣ blondѣ: прекѣмѣ Englezї, Белѣї, Германї де nordѣ, Sвeцїї, Норвецї ші о mare parte а Рѣші.лорѣ, локѣскѣ в нїште grade цeografіche пѣсе маі спре nordѣ де кілѣ градѣлѣ 48. De ла градѣлѣ 48 нїнѣ ла градѣлѣ 45 л. п. локѣскѣ повѣлї ла каре се алѣ amestekatѣ аміндоѣ felърїле де пѣр: oakеш ші blond прекѣм ла Francezї, Elвeціenї, Piemontezї, Boemї, Австриачї (din dъkatzѣлѣ Австриа), Знгрѣї ші Prinçinatеле-Зните. Ла пої їнсѣ, кз Дѣлѣреа, в Italia кз мѣнциі Апенїніі ші в Spania кз Піренеї вчеше рецї-неа пѣрѣлѣі negрѣ ка кѣрѣвнеле. Аша дар, Европа презїнѣ totѣ felъ де пѣрѣ: blondѣ deskїсѣ

кѣтре nordѣ, oakешѣ в мїзлокѣ ші negрѣ кѣтре сѣдѣ ла marea Mediterantъ.

Кз toate ачестеа, с'а обсерватѣ мѣлѣ es-ченцїонї ла ачeastъ перѣлѣ ценералѣ. S. e. Ir-landa ші мѣнциі Скоцїел, де ші аміндоѣ цѣрїле сїнтѣ nordіche, prodъкѣ oamenі кз пѣрѣ negрѣ. Din kontra, гѣsimѣ в Benegїеа, в ачестѣ opашѣ пѣрѣ Italianѣ, чеа маі mare parte а dame.лорѣ d'аколо авіндѣ не капѣлѣ лорѣ trezazpї де пѣрѣ blondѣ, азpїтѣ, прекѣмѣ стрълзческѣ в таблорїле nemъpїtoape але лїі Tїçianѣ.

Нїнѣ акѣмѣ амѣ vorbїтѣ де пѣрѣлѣ отѣлѣі каре este аdevѣrata лїі proprietate. Дарѣ, прекѣмѣ сїнтѣ dame каре мерѣ ла балѣ кз скѣ-леле streїne. аша сїнтѣ ші fїнѣ omenemїі d'аміндоѣ seksele каре мерѣ ла балѣлѣ де toate зї-леле, адїкѣ в злїцѣ, кз скѣлеле streїne не капѣлѣ лорѣ адїкѣ кз пѣрѣлѣ каре н'а крескѣлѣ в па-триеа лорѣ. Аче нїі oamenі kindѣ зїрѣ кз сїнтѣ patrioцї, сїнтѣ patrioцї пѣмаі нїнѣ ла пѣрѣ дїн капѣ; кѣчї пѣрѣлѣ лорѣ este kosmopolїтѣ; се плїмѣлѣ дїн царѣ в царѣ в калїле перѣкїерї-лорѣ нїнѣ kindѣ гѣseute odїнѣ по знѣ venera-білѣ капѣ плешѣвѣ, Dъmnezeѣ шtie znde.

Нз poate сѣ шї їнкїнѣіаскѣ чїне-ва, кілѣ де їмпортантѣ este акѣмѣ в лѣме, комерцїс кз пѣрѣ streїнѣ. S'а калѣлѣлѣ кз пѣмаі negѣц-торїі де пѣрѣ в London, вїндѣ не fїе-каре анѣ 100 маже де пѣрѣ streїнѣ! Маї nainte, ачестѣ artїколѣ кѣрїосѣ а fostѣ denїndїnte де azardѣ, darѣ акѣмѣ ачестѣ комерцїс с'а opranzatѣ astѣ-felѣ кз пѣмаі denїnde де вр'о їntїmulare ne-sїgърѣ, чї esnoptagїneа ачестїі artїколѣ este pe-гѣлатѣ їntokmaї прекѣмѣ este perѣlatѣ esnopta-гїneа грїлѣі саѣ а чеаїлѣі.

Пѣрѣлѣ blondѣ este знѣ artїколѣ каре се esnoptъ дїн Германїа. В Oланда, с'а formatѣ о societate комерцїалѣ каре trїmїte аценцїї сѣї perѣlatѣ не fїе-каре анѣ ла Германїа ка сѣ адъне аколо ачестѣ artїколѣ pentрѣ Angїеа, znde, nainte 50 де анї, пѣрѣлѣ blondѣ era foarte stїmatѣ ші кѣлатѣ в кілѣ знѣ dramъ де пѣрѣ blondѣ с'а vїndѣлѣ кз доѣ dramърї арçїntѣ. Адїкѣ пѣрѣлѣ їndoїлѣ де скѣмнѣ де кілѣ арçїntѣл; пѣрѣлѣ blondѣ зїче жѣрпалѣл лїі Chambert де znde їм-пѣрѣмѣлѣмѣ ачестѣ artїколѣ, era ла челѣ маі mare poetѣ каре а prodъсѣ Mareа Britanїel (адїкѣ Sheakespear) sїмволѣлѣ frъmъsegeі пер-

fekte ші идеале. Даръ ші върпнълъ Омеру ші маі тоці челевріі пікторі дін скоала Ітаілеанъ ші Flamande deterъ асемenea о mare preferinцъ пърълї блондъ ші este remarкабілъ ка ін толъ мързелъ де таблохрі дін Лондонъ, інпре ссте де канете де семее че се афлъ аколо, нічі зна п'аре пъръ негръ. Кеаръ ші піктра сакръ, а адонатъ аеаста; інцерїі ші Хрістъ сінтъ презентаці къ пъръ блондъ.

Даръ гъ-тълъ пентръ пъръ блондъ, с'а мікшратъ акъмъ мълтъ ін Англіа ші аколо даъ акъмъ предпочинца пърълї оакемъ саъ кастанї дін Франція. Казза ачестей скімъври а гъстълъ este, прекъмъ асігръръ оаменїі комнетелнці, къ коловреа са фаца (teinte) оаменїлоръ дін інс-леле Брітанїче, с'а скімватъ ін чінчі-зечї де ані дъне зрмъ, адекъ с'а інкїсъ мълтъ; ачеста про-вїне дін казза къ д'атнчі, Англезїі аъ ешітъ дін солїтдїнеа де маі нанте, мълці с'аъ къ-съторїтъ къ аці понзїі каре аъ пъръ оакешъ, де ачеса д'атнчі теїнтъл образълї оакешъ, ші перълъ оакешъ este акъмъ мълтъ маі пгїнъ паръ ін Англіа де кїлъ атнчі.

Нергъцторїі де пъръ дін Англіа, предпочъ пъръ франчезъ, аної лъкръ крїосъ, сїнїх ін старе съ крїоскъ прїн міросъ дакъ знъ пъръ оакешъ вїне дін Франція саъ Германїа; ва інкъ маі мълтъ: нергъцторїі де пъръ ін Франція сїнтъ ін старе съ девїне (гъчсаскъ) прїн міросъ ін че департаментъ а крескътъ ачестъ пъръ.

Пърълъ негръ вїне ла Англіа дін Bretagne ші сдълъ Франціей; аколо este аднатъ прїн агенції знора касе марї комерчіале дін Парїсъ. О асемenea касъ кшмпъръ аң neste аң пъръ не сума де 400,000 галбенї. Прецълъ къ каре кшмпъръ „знъ канъ де пъръ“ este де ла знъ нїнъ ла 5 франчі, дъне мърїмеа ші фрѣмседеа пърълї. Ачешї агенці портъ къ сїне фелрїмї де панглїче, орвате, мълтърїе ші цїзварїкале естїне ші аша мергъ ін сате дін їпръ ін їпръ знде інпрезїнгуежъ фелрїмї де мїзлоаче ка съ довіндеаскъ пъръ де омъ, маі къ сеамъ де семее.

Еатъ че раконтъ знъ воїаціоръ: амъ fostъ ла знъ вїлчїй (їпръ) ла знъ орашъ мїкъ ін Bre-tagne. Інпре мълцїмеа де лъме че с'а афлатъ аколо, амъ обсерватъ трей, патръ кшмпърторї де пъръ. Еї аъ змвлатъ дін їпръ ін їпръ ка съ се інсшеаскъ коаделе фрѣмоасе азе фетїлор

д'аколо, каре адкъ ачестъ арїколъ ла вїлчїй прекъмъ адкъ ла ної църанчїле гїнї ші озъ. Мі с'а пъратъ къ ванїтеа семееаскъ тревзе съ се револте ін контра знї асемenea негодъ, даръ дін контра, амъ възстъ къ мълте фете ші фемеї аъ консїмїтъ къ о mare шшрїнцъ а да пърълъ лоръ. пентръ нїште панглїче саъ мълтърїї ш. ч. л. Амъ асїстатъ ла о сченъ крїоасъ кїндъ ачешї нергъцторї а тнсъ о мълцїме де фете зна дъне ала, інтокмаї къмъ се танде оїле пентръ лїнъ ші фїе-каре фатъ стїндъ к'о бонетъ ін мїнъ а-штенїндъ ка съ се акопере къ дїнса кїндъ соар-фечїле агентълї о ва десноїа де пърълъ еї ад-мірабілъ каре а атїрнатъ нїнъ ла вріѣ. Дїнтре ачешї агенці операторї, ераѣ ші фемеї; лїнгръ операторъ ера знъ кошї; mare знде с'а аднатъ ачестъ лїнъ оменеаскъ. Даръ ші фетеле дін Bretania факъ къ ачеста знъ негодъ взнъ, къчї пърълъ еї се лътеште вїне ші еле нъ пердъ нїмїкъ дїнфрѣмседеа лоръ, сїндъ къ este знъ обїчеїѣ аколо къ кеаръ ші фетеле портъ толъ-д'асна о бонетъ стрїнсъ не канъ, каре фаче къ нъ се vede нїмїкъ дїн пърълъ лоръ афаръ.

Операторїі трїметъ ачестъ пъръ ла каселе марї де Парїсъ каре бїндъ фнтълъ (150 драме) де пъръ къ 10 франчі (12 дранциї) ла знїі оа-менї каре се окзпъ къ асортїментълъ шї ара-нїареа пърълї оменескъ. Кїндъ ачешї оа-менї гъсескъ інтре пърълъ кшмпратъ нїште перї лнці взнї пентръ о перъкъ, о къръцъ, о лъкрез ш. ч. л. шї о вїнде перъкїерїлоръ, къ прецъ де 40 шї кеаръ 80 франчі фнтъ; даръ о перъкъ деосебїтъ шї алеасъ, este інтр'адевъръ ла ама-торїі ачестї арїколъ, знъ лъкръ фъръ прецъ; ін-токмаї ка о антїкъ саъ знъ таблох паръ.

Обїчеїлъ д'а пърта перъкъ este foarte an-тїкъ; кеаръ Егїпциенїі ін тїмнълъ фараонїлоръ пъртаъ перъчї. Ін темнъл де ла Ісїс ла Theben (ін Егїптъ) с'а гъсїтъ о асемenea перъкъ д'о вїрстъ де патръ мїї де ані челъ пгїнъ! Про-фетїї вїлчїче ворбескъ мълтъ деснре ванїтеа Асіпїенїлоръ ін рапортълъ пърълї лоръ шї рї-пеле де Нінїве гъсїте ін зїлеме поastre, кон-фїрмъ ачеста шї арапъ. перфекцізнеа коаделоръ шї челоръ-лалте орнаменте каре с'а гъсїтъ не канетеле Асіпїенїлоръ прекъмъ шї ін барбеле лоръ.

Dama Elena поартъ знъ «Korimbosъ» не

kanš, adekš nъrъlă ei era arapceatš inpr'znš modš simnăš darš gračiosš; vъrbaciŋ noartъ totš in acesă modš, nъrъlă lorš. Din kontra vedemš in Mitologia Elena, zeitъdile lor nъrtindš nъrъlă lorš in diferite modșari. Жniterъ (Жoe) noartъ ka niște cilindri miçi de nepi inpr'znš modš majestosš ne fruntea lăi divinъ; ne kindš Eркlăš noartъ nъrъ skprtš mi kreçitš ne kanš, darš Neptun avea nъrъ lъngš drentš mi žmedš, in okmai ka žnălă kape se sšie de anъ avindš inkъ nъrъ ždatš. Apon mi Venus nъrta nъrъlă ka komedianci kape жоkš akzmi la teatpъ poz d'intiis amançi.

Romanii repъblikanî, nъrta nъrъlă lorš propriš tziatš skprtš mi kreçitš; tokmai la dekadenna Romei in timpală impъratlăi Komodš, a emiș moda d'a nъrta nъrъ lъngš akoperiș kъ nъlbere d'axpš. Darš damele romane esacepa mьlăš kъ ornamentele kanlăi lorš. Aceastъ esacepaçione insъ a inprekš'o inkъ damele francheze din sekolăš trekšiš. Aша se ziche s. e. kъ Mariea Antoisatte a nъskociș o koefъpъ nъmitъ akъ vъi mi islazъpî žnde s'aš vъzštš ka niște pîpî d'apuntš, niște kaskade sъpindš

nește nъdъpî mi rъdini vepzi mi toate acesca era prezentate ne kanlăš acesei dame, prin nъrъlă ei propriš mi acesca че n'avea nъrъlă ei indestlăš nentpъ islazъpî, rъdini mi kimpî, mi a prokșpatš acesca prin nъrъlă перъkierъlăi.

Inpr'o zi, la o reprezentaçione solemnelă, o markizъ vîndš sъ inpre in locea ei in teatpъ, s'a vъzštš impedikatъ; kçi žna locei n'a fostš destlă de mare ka sъ inkane koafъpa ei. Ea era siuitъ sъ kome žnš zidarš ka sъ lъpceaskъ in zidš žna locei. Darš mi vъrbaciŋ nъrta перъkъ; kъ перъka a inçenštš atznci omș de «жна societate»; перъka era marea kșesçione mi problemăš vieçei.

Eatъ žnš semăš karakteristikš nentpъ o societate kape s'a nșmitš nobile mi kape inpr'adevъpъ a konsmatš vieçea ei in çimikъpî mi vaniçitъi pidikzle prerçitindš printp'acesca revoluçiçione. mare mi teribił kape, dšne nçini anî a veniș asșupъ lorš mi kape, in vizlokklă pîçipiorš de lakpъmi mi de sinçe a (inaxçpatš) o epokъ nșoz nentpъ lъme, o epokъ in kape nș sъ stimъ acesca че noartъ omăš ne kanš, çi acesca че are in kanš.

Агрікултура.

Порътвълă саđ ккъръзвлă.

Порътвълă саđ ккъръзвлă (Zea L. blé d'Espagne, blé de turquie.) Aceastъ plantъ kape este аша de interesantъ nentpъ локșitorii romaniei mi alte milioane de oameni локșitorii çpъriiorš чева mai kьldъpoase; аcesatъ plantъ, zичemš, kape formeazъ baza agrікултурei noastre mi niinea din toate zилеле a çpъranlăi nostre, va fi obiektlă štđidlăi nostre de astъzi.

Karakteriele botanice. Ккъръзвлă aparține prin toatъ natъpa sa, la familia plantelorš *Graminée*, аcesatorš plante bine-kъvintate de черș d'a fi nștrpimintlăš çenlăi žmanš. Darš ккъръзвлă sъ deosibeinte in аcesca de la alte gramіnee, kъ floriile sale nș sintš ermafrodite, çi žnisekșvale. Adikъ in floarea ккъръзвлăi nș rъsimš partea maskulinъ (stamine) mi partea femininъ (nistila) impъçnate, çi o deosebиtъ floare este masklăš mi o altъ femelъ; çele d'intiis se aflъ ne vîpъlăš plantei žnde formezš ka niște sniçe frъmoase, sintš impъçnate kite o переke inpr'znš kalіçiš (пaxapъ) esçeriorš, kape are doz valъzle (vъze) mi fie-kape floare are kite žnš kalіçiš sađ o kopcalъ про-

prie kompъșъ iarš de doz valъe (vъze) mai miçi de kitš çele d'intiis. Inpre vъze se vede 3 stamine kape aš flori sъççipî mi алbe, nъrtindš kite o переke d'antepе miшкъtoare. Florile femеле sintš nșse sъv çelorš masklăe. Ele formeazъ o snadiçie (o teakъ) lъngъ, çilindrikъ mi kъpnoasъ in kape se aflъ o mьlçime de flori foapte dese, fie-kape avindš ka doz foiçe miçi, žnš marazinš alš oxçlorš (ovariu) foapte mikš, žnš stlăš sađ firš sъççipe kape noartъ ne vîpъlăš sъš o stirmъ nъroasъ. Stlъçpile sintš impъçnate in fascіkzle sađ лerъtъpî in partea lorš de sșš kape esš afapъ de inveliшš че inveliште floriile mi frçktš.

Frçktlăš este аcesami snadiçe (teakъ) kape noartъ floriile femеле. Se kompъçne d'žnš mare nъmъpъ de sъmиçe sađ boabe tapî, dese, ppoase ka o mazъpe, potъndъ, žngiçloase ne baza lorš, аmezate in 8 sađ 10 pindъpî ne kочenie mi formindš astš-felš o snіkъ foapte mare mi frъmoase fie-kape bovš se aflъ amezatš inpr'o çelăš (kъççitъ) mikъ kape se aflъ паркъ sъnatъ ne kочeni. Koaja boabelorš este sъççipe, tare,

галбенъ ши лъчиatoare, darъ de deszbatъ koajei rъsimъ o materie albъ ka faina, insъ vîndъ in galbenъ; astъ materie este partea alimentаръ ши nъtrivъ (хрънitoare) a поръмълъи. Киндъ фръктеле саъ воалеа с'аъ контъ, invелашреле лоръ se депътезъ зна de ала ши атънчй се vede in мизлокълъ лоръ фръмоасъ колоаре албъ a поръмълъи.

Ръдъчина поръмълъи este лънгъ, трънкълъ съъ аре мълте nodъри in diferite distanțe, foile sale sîntъ лънчй inkonvîz- pîndъ трънкъи (ка ла чеапъ) toate ачесте карактере sînt komъне поръмълъи. гръх- лъи ши lъtъpora фелърилоръ de череале.

Patricia поръмълъи este Америка. Пинъ ла desco- перirea ачестъи континентъ птоъ prin Christophe Columbъ, лъмеа n'a ulistъ d'ачеастъ plantъ pеchioastъ; de ачеа нъ съ гъсеште ничй o nomenipe de по- ръмълъ ла ничй знъ astopъ Еленъ саъ Романъ ши чеi d'инлтъ astopъ каре vorbesкъ despre поръмълъ, sîntъ sua- niolъ din секълъ ал 16-леа. Къчй аче съ plantъ a fost ла invенitъ, transportъ de ла Америка ла Suavia ши d'аколо ла Françia, de а- чеа съ нъмените in limba Françezъ ши гръх din Spa- nica (blé d'Espagne.)

Dаръ локситорйи primi- tivъ аi Americеi, адикъ In- dienii, интревйндаръ по- ръмълъ къ мълте секъле маi painte пинъ n'a fostъ des- коперитъ de кътре Ехроненй, нъ нъмаi pentръ мîнкаре, чй d'a препара знъ фелъ de вьзтъръ foarte snipitзоасъ de поръмълъ; ачеастъ вьзтъръ нъмитъ „Шика“ (chicca) ера foarte respectatъ ла ачешти понълй сълватичй in китъ ла ничй o ce- римоние религйоасъ din а лоръ, n'a пътлтъ съ lînceaskъ chicca, ба inkъ авааъ обичеиъ къ търпаръ шика in гъра тордйлоръ лоръ!

Noi Ехроненй, n'авемъ обичеиъ а търпа in гъра тордйлоръ noutrii pakъ ши sniptъ, darъ vedivii noutrii vii торпъ insъши in гъра лоръ

мълтъ sniptъ фъктъ de поръмълъ, къчй din по- ръмълъ se poate трае мълтъ sniptъ ши захаръ.

Parъ se гъсеште in Ехрона o plantъ маi богатъ in захаръ de китъ kоченй de поръмълъ ши este пъкалъ къ нимълъи n'a venitъ пинъ акъмъ ла noi in гîндъ a folosi цара de milioane de kоченй de поръмълъ каре тоамна s'арънкъ ши съ imnъtrezesкъ ne kîмнъри фъръ ничй знъ folosъ. Ачестъ folosъ аръ konsista d'a skbate захаръ din kоченй de поръмълъ. Intp'adeвъръ ачеаста

чере каниталъри ши зн snipt de интерпидере indъstri- алъ ши snpe nenpочipe, ачесте доъ лъкръри лъ- sesкъ ла noi.

Botanistълъ Turnefort a deosebitъ пинъ ла шai- snpe- zeye sneçe (фелъри) de по- ръмълъ. Ачеастъ deosepire este de prisosъ pentръ а- гръкълторълъ практикъ ши e destълъ ка съ шtie къ sînt доъ фелъри de поръмъ: знъл каре креште iste. (se нъ- мените quarantain in Ita- lia) адикъ in доъ лънй ши жъмътате ши алъ каре чере пинъ ла чинчй лънй pentръ крештереа са. Ачеастъ de- osepire de sneçe, s'a аръ- татъ ла поръмълъ кearъ ла opиçина лъи in Америка.

In privinца колорей, e- sistъ поръмълъ галбенъ (o- бичнйтъ ла noi), поръмълъ албъ, рошъ, вюрйъ, албастръ, oakешъ ши кearъ negръ ши пълатъ. Insъ ачеастъ dife- rinçъ a колорей нъ kon- stitъze diferinçe de sneçe; къчй ne знъ kîмнъ съ vede

kite odatъ de toate ачесте фелъри; prin хрмаре este проватъ къ ачесте diferinçe нъ konstitъze o diferinçe реалъ a sneçелоръ.

Поръмълъ este интре череале, planta мълтъ маi пъгинъ сънъсе акчидентелоръ вьтъмъ- тоаре de китъ челе-лате sneçe de череале. Къчй Natъра a datъ поръмълъи знъ invелашъ маi so- lidъ каре лъ пъспреазъ мълтъ in kontra атакъ- рилоръ timпълъи; къ toate ачестеа, нъ e de- ть- гъдъитъ ка ши елъ съ striкъ de мълтъ змезеалъ ла timпълъ kîндъ вобълъ съъ съ леаръ прекъмъ

Поръмълъ саъ къръръзе (Zea L.)

zice църпанлъ, asemenea și kindă domneskă vîntșri și spiră mare care dîne mlată timnă. Asemenea există pentru porumbă o boală numită „Dalağă” (Charbon) adică se arată pe plante niște zînfățșri de diferite forme și mărime și kindă se usucă, devine ca o pâlberă neagră și strikă toată planta; de aceea kindă vede bine-va astă-felă de zînfățșri pe porumbă sî, se grăbească ale denșrtate, însă kă bğare de seamă ca să nă rînească și să striche keară trînkî.

Църпанлъ care va să semene porumbă trebuie să aleagă kochenî kă boabe de la rekoltetele prechedinte și să nă deosebească boabele; din kontra să le lase pe kochenî; print'aceasta, boabele nă se voră usca așă mlată și asta este d'îne mare folosă pentru ăerminăciunea (rodirea) porumbă. Asemenea să ica în bğare de seamă kă pentru sîmîncă nă trebuie lăată boabele care se află pe vîrfă kocheniloră, kăci aste sîntă miçi, sğache în fîinț și nă voră da zîș soiă bğă în pîmîntă. Boabele în kochenî, poate să se pîstreze astă-felă patř ani și mai bine și pe șrme totă sîntă bğne de sîmîncă, și trebuie nămai să nă fie akoperită kă mîciğaiă.

Este bine d'a moia boabele 24 de ore în apă caldă pînt nă lă pînt în pîmîntă; print'aceasta, se usurează mlată rodirea să ăerminăciunea porumbă în pîmîntă. Kindă bine-va voește să aibă porumbă lă kă kîte-va zile mai nainte rata, de kîț aluî, să die porumbă în apă pînt a închenă să kreasă și pe șrme îndat s'ă nă pînt în pîmîntă. Elă va mînta porumbă năoș mai nainte de kîț vecinî lă.

Kindă timnă primăverei este favorabilă, atînci trebuie să încheapă să semene porumbă: semănarea porumbă se face în diferite moduri, dară ori-care va fi metoda aplicărei întrevîințat, totă trebuie observată ca să rîmie între fie-care doi kochenî o denșrtare ca de 2 1/2 nișoare celă pîină. Lăkomica așelora care ară voi să semene porumbă prea desă zîș lăgă ală, va fi pedensită prin pîină folosă ce va avea din rekolta lă.

Eată mai mlate metode d'a semăna porumbă.

Metoda I. Așela care seamă, poartă zîș koshă pîină de boabe de porumbă și așă mer-

kindă pe kîmpă, le arăkă la o distanț ca de doz nișoare denșrtate o sîmîncă d'ală, însă toate boabele trebuie să kază în vărğa trasă kă plăgă, asemenea și dăne semănare trebuie iară să le akopere kă pîmîntă moale tîiată prin plăgă.

Metoda II. Să trasă kă plăgă doz vîrui pe kîmpă, fie-care vară avîndă o adîncime nămai ca de 2 doluri și denșrtate zîna de ală print' o distanț ca de 2 nișoare.

Metoda III este kă seamă pară și îngroapă sîmîncă kă plăgă; așastă metoda este lesne, dară pîină sigără.

Metoda IV este kă fakă zîș pîndă în care seamă la o distanț de doz nișoare, kîte 2 să 3 boabe; pe șrme fakă la o distanț de doz nișoare de pîndă d'întiă, zîș ală pîndă paralelă în care năș iară grăne kîte 2 să 3 boabe denșrtate zîna de ală kîte 2 nișoare; pe șrme lăș zîș spațî ca să poată trece zîș plăgă kă doi voi și năș ală doz pîndă și așă totă mereș.

Metoda V este cea mai perfectă dară și cea mai lăgă și kosesitoare; și este praktikă nămai la kălăra kîmpiloră miçi; asta este kă fakă k'zîș instrumentă (platoriu) o gară în care năș zîș boabă, lă akopere îndat kă pîmîntă și anăș kă nișoră pe pîmîntă.

Metoda VI kîsistă a semăna porumbă în lăna lă Iunie dăne ce s'a făkă pe kîmpă rekolta de îne să de nană. Așeste boabe trebuie moiate în apă, naintea semănată. Porumbă astă-felă semănată, vine mai tîrziă la matăritatea sa; kă toate așeste, e foarte bğă mai kă seamă kindă este o toamnă șrmoasă care rîmie kaldă pînt în lăna lă Oktombrie.

Desne kălăra porumbă. Kindă studicmă kă atencîne natăra așestei plante, o să vedemă kă are trevîinț de la semănarea sa pînt la rekoltă, de doz lă rări; adekă de kăldăr și de zmezeală. Dară niçi zîș lăkră nă kôntrîbe atîț de mlată a desvolta mărimea trînkîlă și a face ca să prodăkă zîș bogate în boabe, de kîț a pîră porumbă la timnă de la cea d'întia desvoltare a așestei plante pînt la lăna care prechedă rekolta sa. Cîne neglăjează pîrăită porumbă, nă mlie a apredă folosă mare care doîndește print'însă. Efectele

kită semănarea este mai deasă, кэ аtită frânzele sîntă mai mari, prin zmare daă mai mătă fină. Achestă fină se коастă în timps kindă floarea porumbăli este aproape sь easă din kămasha ei. Frânzele sîntă atănci pline d'o zeamă dăle mi foarte plăkătă animalelor; mai pe zrmă, trănkăză mi frânzele devine nerăstoase ка вьтбакă.

Kindă timpăză este favorabilă, poate чине-ва sь dovindeasoz ză fină zăză, a doa lăză dăne semănarea lăi. Агрікулторăză are atănci аван-

таrită кэ are în toată vara nîză la toamnă iară verde pentră animalele lăi. Zăză аlită - folosă este, кэ ачeastă кăлăрă а порăтăzăli pentră fină, în локă sь slăbeaskă пămîntă, lăză ingrašă; кăчi fiindă кэ sь taie planta kindă рăдăчинеle sale sîntă inkă foarte sьzăpire, de ачеса ачeste рăдăчинi sь imătrezeskă lesne în пămîntă, devină zăză felă de хьтă mi ingrašă пămîntă.

(Ba zma.)

Despre zăni arbori istorici челевrii.

Amikăză meă Domnăză Doktoră Frankel în opăză sьză „voiaçă la Ierusalem“ zăche кэ nă шtie dăkă чине-ва а гîndit nîză акăм а face deskrierea а арборilorăză антиçi челевrii în istoriea лăмеi кăре esistă mi акăмă. Dînsăză pomeneşte de zănele sьcede remărkăbile, але ачесторăză арборi de кăре vomă çita zănele аiçi.

Keap акăмă inflorante pe fie-кăре аăзă арборăză Teresintina (кăре dă termentină) în Mămra în Palestina sьză кăре, dăne библіеа, Патриархăză Аврамă а шеzătă nainte çinçi mi de ані mi а priimită кă ospitalitate кăлторi кăре vineăză лă dînsă. Majestozăi Çedrii din Libanonăză кăре а змărită реçете filosofă Solomonă, stăză mi акăмă în мăntеле Libanonă. Арборăză Sikomora sьză змăра кăрзіа s'а odinită St. Maria Maika Domnăzăi, esistă mi акăмă mi поартă frăkte dăleçi. Dară Maslinii din Gaetane nămici în Евангелиă, stăză mi акăмă mi портă dăne 1800 de ані, frânze verzi.

Çine nă шtie, kontinse Frankel de vestită арборă de kastane pe мăнтеле Aetna în Sicilia. asemenea mi de stejarăză челевriă în Boemia sьză кăре а dormită челевriăză революционарă Çiska кăре а fostă tăiată denadinsă dăne ordînză импărătăzăi Iosifă II? Asemenea esistă mi акăмă în Мънăstirea San Onofrio în Italia, stejarăză sьză змăра кăрзіа а bisătă divinăză poetă а „Jerusalimu liberata“ fiind болнав mi окănînd-se mai mătă de vizănele zăni ате лăме de kită а лăмеi prezente? Teizăză sьză кăре Gulom Tell а прокламătă libertatea репăбликанă а Елвеçиеi, sьză mi акăмă; аnoi în kontinentăză năoză

esistă zăză аlită арборă, asta este zăză помă, sьză кăре nemăritorăză Washington а нăskovită libertatea zăni ате репăблике, inkă mai mare, aste sîntă stăzăpăle zănte але Americiei! În Dalmăzia esistă mi акăмă zăză арборă de dăfină, кэ а кăрзіа рăмăрă s'а koronată Іаlis Çesară kind s'а прокламătă çelă d'întăză импărătorăză аlită Romei. Totăză zăză Dăfină змăреазă mi nîză în zălele noastre мормîntăză челевriăză poetă latin Virgilius Maro. Lînză Bujukdere la Constantinopol а stătă inkă în sekălzăză tpektăză zăză шipă de арборi platanăză кăре а змărită armada Крăçiацilorăză sьză Godefroid de Bouillon în аnlă 1096. Пе insăла Греакă Kosă sьză mi акăмă lînză портă о plantanăză antikă sьză кăре, dăne tradiçionea пополарă, а шеzătă Hippocrate tatăză артеi medikăle. Asemenea se арăтă pe insălele Boromeice zăză арборă în коажа кăрзіа генерăлă Bonaparte а invizată zăçerea Victoria (Çipşinçă) о zi-nainteа вьтăziei челевriе de Marengo.

Eată кэ арборi sîntă mai fericiçi de kită noi; еле нăstpează kite odată memorizăză fantelorăză noastre, pe kindă noi înшине de mătăză ne аăză năpădătă mi fiinçă noastră s'а stepsă dăne țаçă пămîntăzăi. Dară asemenea antikizăçi, tpeçze sьză fie sakpe mi venerate de кătre opă-çе omă de simçiminte delicate mi nobile mi asemenea арборăză tpeçze sьză fie proteçeată de кătre кеарăză пăвликăză insămi în kontra vandalizmăzăi zăpora оamenі ordinarі кăре n'ăză niçi zăză simçimîntăză pentră veneraçionea tpeçtăzăi, fiindă кэ n'ăză niçi zăză viitoră.